

Příspěvek na bydlení v současné praxi

– z pohledu veřejného ochránce práv

Dávka stání sociální podpory příspěvek na bydlení zajišťuje finanční pomoc rodinám nebo osobám bydlícím samostatně s úhradou jejich nákladů na bydlení, pokud přesahují 30 % příjmu. O příspěvku na bydlení rozhoduje Úřad práce ČR (dále „úřad práce“) prostřednictvím svých krajských poboček a pobočky pro hlavní město Prahu (v postavení krajské pobočky). Význam příspěvku na bydlení zvýšily změny právní úpravy¹ příspěvku na bydlení účinné v minulém i v tomto roce. Příspěvek na bydlení umožňuje pokrýt vyšší náklady na bydlení než dříve. Při nulovém započitatelném příjmu může výše příspěvku na bydlení eventuelně i odpovídat plně výši faktických nákladů na bydlení. Zároveň má příspěvek na bydlení méně přísný majetkový test (nezohledňuje úspory, možnosti budoucího výděлку, snahu získat a zvýšit si příjem) oproti dávce pomoci v hmotné nouzi doplatek na bydlení. Prakticky se rozšířil okruh osob, které mohou získat příspěvek na bydlení. Vzrostl počet žádostí o příspěvek na bydlení. To s sebou přináší značné provozní komplikace pro úřad práce, které se projevují průtahy v řízeních o příspěvku na bydlení a v rychlosti jeho výplat.

■ **Text: Mgr. Marek Blecha,**
Kancelář veřejného ochránce práv

➤ Pravidla délky řízení a výplat

Úřad práce musí rozhodnout bez zbytečného odkladu. Nelze-li, musí rozhodnout nejpozději do 30 dnů, eventuálně nejpozději do 60 dnů, je-li například zapotřebí nařídit ústní jednání či místní šetření nebo někoho předvolat.² To platí, i když úřad práce nevydává rozhodnutí o příspěvku na bydlení, ale pouze oznámení, jak nově stanovil výši příspěvku na bydlení od dalšího kalendářního čtvrtletí.³

Příspěvek na bydlení musí úřad práce vyplatit následující kalendářní měsíc, než za který tato dávka náleží.⁴ Pokud úřad práce ještě nerozhodl o aktuálním příspěvku na bydlení, měl by tuto dávku vyplatit alespoň co nejdříve poté, kdy rozhodne.

➤ Situace úřadu práce

Veřejný ochránce práv obdržel od poloviny roku 2022 řadu podnětů s námitkami proti délce řízení úřadu práce o příspěvku na bydlení. Směřují převážně vůči pražské pobočce úřadu práce. Veřejný ochránce práv se proto začal zabývat situací pražské pobočky úřadu práce i z vlastní iniciativy.

Prodlení na straně pražské pobočky úřadu práce trvají obvykle do tří měsíců, ale veřejný ochránce práv se setkal i s případem, kdy výplata dávky proběhla až po více než šesti měsících. Důvody jsou především nedostatečný počet personálu na jednotlivých kontaktních pracovištích pražské pobočky úřadu práce ve spojení s enormním nárůstem počtu žádostí o příspěvek na bydlení a další dávky sociálního zabezpečení.⁵

Počet žádostí o dávky sociálního zabezpečení včetně příspěvku na bydlení podle názoru úřadu práce a Ministerstva práce a sociálních věcí (dále „ministerstvo“) postupně ovlivnily zejména hospodářské problémy v souvislosti s pandemií covidu-19, energetická krize, uprchlická krize a inflační vývoj. Většina pražských pracovišť úřadu práce se potýká s nedostatkem personálu i v důsledku odchodu zkušených zaměstnanců. Řadu tabulkových pracovních míst mají neobsazenu.⁶

Počet žádostí o dávky sociálního zabezpečení včetně příspěvku na bydlení podle názoru úřadu práce a Ministerstva práce a sociálních věcí (dále „ministerstvo“) postupně ovlivnily zejména hospodářské problémy v souvislosti s pandemií covidu-19, energetická krize, uprchlická krize a inflační vývoj. Většina pražských pracovišť úřadu práce se potýká s nedostatkem personálu i v důsledku odchodu zkušených zaměstnanců. Řadu tabulkových pracovních míst mají neobsazenu.⁶

➤ Důsledky pro žadatele

Opožděná výplata příspěvku na bydlení, kdy se kvůli tomu vyplácí dávka za více měsíců dohromady, například vede ke ztrátě jiné dávky na bydlení, dávky pomoci v hmotné nouzi doplatek na bydlení (který slouží k úhradě nákladů na bydlení nepokrytých příspěvkem na bydlení). Dosavadní příjemci doplatku na bydlení jej mohou opět získat (na další měsíce), pokud o něj znovu požádají. Nové žádosti o doplatek na bydlení přináší úřadu práce další administrativní zátěž.

Někteří žadatelé nepobírají doplatek na bydlení vzhledem k výši příjmu, například důchodu, který v nemálo takových případech nestačí na úhradu nákladů na bydlení a zároveň ostatních základních

životními potřeb. Tito žadatelé jsou odkázáni na příspěvek na bydlení jako na (pro ně) jedinou opakovanou dávku na bydlení. Několikaměsíční výpadek příjmu z této dávky u nich výrazně zvýší riziko ztráty bydlení.

➤ Obecná opatření k nápravě

Vzhledem k náročnosti práce zaměstnanců pražské pobočky úřadu práce, vysoké neuro-psychické zátěži související i s problematickým chováním některých žadatelů v obtížné situaci, rovněž kvůli platovým podmínkám se úřadu práce v Praze nedaří získat v dostatečném množství nové zaměstnance. Jejich zaškolení nelze zajistit v krátké době. O to více jsou vytíženi stávající zaměstnanci.

Veřejný ochránce práv opakovaně jednal o situaci pražské pobočky úřadu práce s vedením úřadu práce a s ministerstvem. Zúčastnil se i jednání sněmovního Výboru pro sociální politiku. Vyžádal si informace o přijatých a plánovaných opatřeních úřadů k nápravě. Pro zlepšení situace navrhl změny v platovém ohodnocení zaměstnanců úřadu práce.

Úřad práce a ministerstvo zajistily výpomoc dalších krajských poboček úřadu práce s pražskými žádostmi o příspěvek na bydlení, a to jak s elektronickými žádostmi, tak s žádostmi podanými v neelektronické podobě. Zaměstnanci úřadu práce, kteří i nadále osobně jednají s klienty, byli pro účely platového ohodnocení přeřazeni do vyšší

¹ Tvořené zejména zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

² Podle § 70 odst. 1 a 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

³ Zejména na základě § 69 ve spojení s § 70 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře.

⁴ Podle § 57 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře.

⁵ Například za třetí kalendářní čtvrtletí roku 2022 vyplácel úřad práce o 34 % více příspěvků na bydlení než za třetí kalendářní čtvrtletí roku 2021.

⁶ Podle údajů získaných od úřadu práce v lednu 2023

tehdy dosahoval počet neobsazených tabulkových míst na některých pracovištích pražské pobočky úřadu práce přibližně 18 %.

⁷ Srov. <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-reditel-uradu-prace-trpkos-za-zpozdenim-davek-je-fluktuace-i-stres-zamestnancu-40424678>.

⁸ Dostupné na webových stránkách ministerstva www.mpsv.cz pomocí odkazu „Příspěvek na bydlení ONLINE“ na úvodní straně.

⁹ Správní řád v § 80.

¹⁰ Upravenou § 175 správního řádu.

¹¹ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady

č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹² Blíže k tomu podcast Kanceláře veřejného ochránce práv https://www.ochrance.cz/aktualne/na_kavu_s_ombudsmanem_86_dil_kdyz_rizeni_trva_moc_dlouho_aneb_state_plat/.

rizikové skupiny se zvýšeným zvláštním příplatkem. Přípravují se změny pro zvýšení platů i dalších zaměstnanců úřadu práce.⁷

Pro nápravu podnikly úřady také kroky k rozvoji digitalizace. V současnosti již mají žadatelé o příspěvek na bydlení možnost žádat o tuto dávku pomocí online aplikace.⁸ Jejím prostřednictvím také mohou dokládat údaje pro příspěvek na bydlení na další kalendářní čtvrtletí. Nejsou-li doložené údaje kompletní, vyzve úřad práce žadatele zjednodušenou elektronikou výzvou. Pokud žadatel tuto výzvu nesplní, následuje klasická výzva, která je teprve spojena s nepříznivým následkem pro žadatele v podobě odnětí dávky, pokud by nesplnil ani tuto výzvu.

➤ Náprava pro konkrétní případy

Zákon⁹ stanoví pro ministerstvo následující pravidla opatření proti nečinnosti úřadu práce. Ministerstvo zasáhne proti úřadu práce, pokud úřad práce nerozhodne v zákonné lhůtě (blíže k tomu v předchozím textu), nezahájí řízení z moci úřední do 30 dnů, když tak měl učinit, nebo je-li zjevné, že nedodrží lhůtu, aby bylo možno pokra-

ombudsman veřejný ochránce práv

čovat v řízení. Ministerstvo může přikázat úřadu práce, aby učinil určitý procesní úkon, a určit mu k tomu lhůtu, eventuálně samo převzít věc či pověřit jinou krajskou pobočku úřadu práce, aby věc vyřídila, nebo prodloužit lhůtu stanovenou zákonem.

Pokud je podání svým obsahem žádostí o opatření proti nečinnosti, má být vyřízeno podle výše uvedených pravidel. To platí i v případě, kdy má podání odlišný název, například „stížnost“. Veřejný ochránce práv zjistil, že ministerstvo postupuje některé žádosti o opatření proti nečinnosti k vyřízení generálnímu ředitelství úřadu práce jako stížnosti.¹⁰ Ministerstvo se obává, že kdyby za současné situace vyřizovalo všechny žádosti o opatření proti nečinnosti

podle pravidel pro takové žádosti a požadovalo pro řadu z nich dokumentaci od úřadu práce, tak úřadu práce přivodí další nemalou administrativní zátěž a v některých případech by jeho postup prakticky zpomalilo. S tímto názorem ochránce nesouhlasí a o řešení situace bude s ministerstvem dále jednat.

S výhradami vůči rychlosti řízení úřadu práce o příspěvku na bydlení a například i proti souvisejícím krokům ministerstva se může žadatel obrátit na veřejného ochránce práv.

V případě nepřiměřené délky řízení o příspěvku na bydlení se může účastník řízení podle zákona¹¹ domáhat náhrady škody a přiměřeného zadostiučinění (i v penězích) za nemajetkovou újmu. Žádost o takové odškodnění je třeba podat ministerstvu. V rozsahu, v jakém ministerstvo žádosti nevyhoví (nebo pokud by nereagovalo), se pak může žadatel obrátit s žalobou na soud.¹²

Úřad práce a ministerstvo zajistily výpomoc dalších krajských poboček úřadu práce s pražskými žádostmi o příspěvek na bydlení, a to jak s elektronickými žádostmi, tak s žádostmi podanými v neelektronické podobě.